

In diesem Bande fehlen die Schriften Nr 39-41.

21. Sep. 1955.

Suchier.

Nr. 60.2.

Q. D. B. V.

OBSERVATIONES CRITICÆ

AD

ORACULUM ESAJANUM

Cap. LII. 13 – LIII. fin.

EX ANTIQUIS MAXIME VERSIONIBUS.

PORTIONEM PRIMAM

AUSPICIIS DIVINIS

PRÆSIDE

PHILIPPO JACOBO MÜLLER

THEOL. PROF. PUBL. ORD. CAP. THOM. CANON.

AD. D. XXV. SEPTEMBRIS MDCCLXXXII.

SOLENNITER DEFENDET

H. L. Q. C.

JOHANNES HENRICUS BIERLE

ARGENTORATENSIS.

ARGENTORATI

Typis Joh. Henrici Heitzii, Universitatis Typographi.

48
24/2
43

av.

OBSEVATIONES CRITICAE

GRACULUM ESALANUM

OP. III. II. III. III.

EX ANTONII MULLERII VERSIONIBUS

PORTIONEM PRIMUM

AUSPICIS DIVINIS

PRÆSIDI

PHILIPPO JACOBO MÜLLER

THEOL. PROF. PUBL. ORD. CAS. FROM. CANON.

AD. D. XVM. SEPTEMBRIS MDCCCXXVII

SOLENNITER PÆSENT

M. P. S.

JOHANNES BERNICUS BIBLIS

FRANCOFURTENSIS

AGGREGATI

Typis Joh. Neubergeri, Francfort. 1827.

ILLUSTRI
MUNIFICENTIÆ
OTTONIANÆ
DISPENSATORUM
COLLEGIO

VIRIS
DE RE PUBLICA, SACRA, LITERARIA
IMMORTALITER MERITIS.

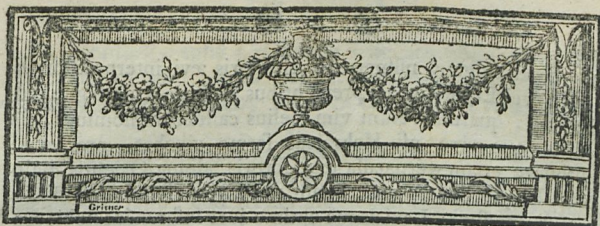
V I R O
G E N E R O S I S S I M O
M A X I M E Q U E S T R E N U O
P H I L I P P O F R I D E R I C O
L . B . D E B E R C K H E I M

D Y N A S T Æ I N S C H O P P E N W E Y H E R ,
J E B S H E I M , I N L E N H E I M
& c . & c .

B O N A R U M L I T E R A R U M C U L T O R I , F A U T O R I
S U O S U O R U M Q U E S T U D I O R U M N U T R I C I O
D I S S E R T A T I O N E M H A N C T H E O L O G I C A M
P I A V E N E R A B U N D A M E N T E

S A C R A R E
T A N T I S Q U E P A T R O N I S
S E S E C O M M E N D A R E V O L U I T

J O H A N N E S H E N R I C U S B I E R L E .

De celebratissimo oraculo Esajano, quod Messix humilem gloriosamque conditionem præcinit, uberius propediem commentaturi, operæ aliquod pretium facturi nobis videbamur, si criticas quasdam grammaticasque disquisitiones, quas antiquarum versionum accuratior peruestigatio suppeditavit, prodromi instar præmiserimus. Duplicem sane fructum ex istarum versionum collatione dextre instituta capiendum recte laudant prudeutiores quique Sacræ Criseos & Philologiæ Hebræicæ statores: primum, quod earum ope atque admonitu felicissime haud raro constituatur locorum in textu Masoretico depravatorum vera lectio, farciaturque membrorum in libris maxime poëticis disturbata hinc inde series; deinde quod vocabulorum phrasiumque Hebræicarum significationes reconditiores his potissimum magistris discantur. Est enim, uti post *Illustr. MICHAELIS a)* luculenter docuit *Cl. FISCHERUS b)* in sacris prisca instrumenti voluminibus vocum formularum.

a) In laudatissimo libello, *Beurtheilung der Mittel die ausgeübene Hebræische Sprache zu verstehen.*

b) In plenissimis exquisitioris Philologiæ libellis Academicis *de LXX interpretibus literarum Hebræicarum magistris.*

que haud exiguus numerus a ceterioris ævi interpretibus literam vel Etymologiam prementibus obscure & ambigue redditarum, quarum veram vim melius calluerunt homines, illi ætati, qua vivo usu Hebraicus sermo vigeat, propiores, quibusve etiam vernacula erat sororia aliqua Orientis dialectus. Itaque docere nos, etiam ubi a vero fontium sensu aberrant, possunt; Lexicisque optimo jure inferendas nobis propinant dictionum Hebraicarum potestates, tum primigenias Palæstinæ usu minus tritas & in vicinis dialectis magis frequentatas, tum variis tropis a proprietate deflexas, utut illiis locis minime convenient quibus illas supina sæpe istorum interpretum negligentia adaptat. Ejus igitur generis expositiones, quæ a probabili scriptorum sacrorum mente alienissimæ prima fronte videntur, studiose observari, colligi, ad cognatarum Dialectorum usum exigi, cum Hebræi codicis locis parallelis conferri apprime expedit. Hujuscemodi observationum cum largior fere in illis pericopis seges esse soleat, quæ vel ob ipsam argumenti retrusorem indolem vel ob imaginum insolentiorum dictionisque figuratæ felicem audentiam vel ob styli sententiosi concisam sublimitatem majorem objecerunt antiquis interpretibus in linguas, genio & universa forma dissimillimas transferendi difficultatem, mirum non est, in nostro oraculo idem ipsis usu venisse. Periculum faciendum hinc putavimus, an tenui nostra symbola nonnihilo opus tum ad elucidandum hoc insigne vaticinium, tum ad illustrandas Hebræicæ Philologiæ aliquas partes afferri possit. Meliora doceri a peritioribus harum rerum arbitris, & ubi lapsi sumus, in rectum tramitem reduci gestiemus.

CAP. LII.

V. 17. ישרי אֶל־וַיִּשְׂמַע אֱלֹהִים אֶת־קוֹלֵךְ וַיִּשְׂמַע אֱלֹהִים אֶת־קוֹלֵךְ וַיִּשְׂמַע אֱלֹהִים אֶת־קוֹלֵךְ
consummata (rerum divinarum) scientia præditus erit, vel: Scientia instructus prædicabitur, scientiæ fama florebit: sic παρα

ἡλιώ, εὐδαιμονίῳ apud Græcos de felicitatis opinione dicitur.
 Cæterum in simili emphasi & verbum συνήσει quo LXX. hic
 utuntur, intelligi posse, patet ex usu derivati σύνεσις; Ephel.
 III. 4.
 עברי LXX. ὁ παῖς μου. Antiqua latina versio ap. SABA-
 TIER: *puer meus*, ex prisco vocis apud Rómanos usu Græ-
 cis quoque trito, quo servus puer vocatur. Jam cum Moses
 ἐξόχως servus Dei audiat, & paulo ante prænunciata liberatio
 cum egressu ex Aegypto esset comparata, ecce, ait Jehova,
 eminentior Moses alter. Prona hinc suspicio, D. Petrum hic
 respexisse, cum Act. III. 13. confluenti populo diceret: θεοῦ
 ἐξέχουσε τὸν παῖδα αὐτῆ Ἰησοῦν ὃν ὑμεῖς ἠκηρύσατε. (Vid. infra ad
 שממר & גבורה) cf. VII. 35. In eadem oratione idem Apo-
 stolus, postquam Cap. cit. v. 22. locum Deut. XVIII. 15
 excitaverat, de sistendo Propheeta Mofi simili, v. 26. subji-
 cit: ὑμῖν πρώτων ὁ θεὸς ἀναστήσας τὸν παῖδα αὐτῆ Ἰησοῦν. Atque
 vix mihi tempero, quin ad hoc comma allusum quoque ex-
 istimem Act. IV. 27. ubi Apostoli, procerum in Jesum & ejus
 doctrinam rabiem experti, Deoque supplicantes, συνήχθησαν
 γὰρ, inquirunt, ἐπὶ ἀληθείας (כֵן pro לכן vel אכן positum fuit
 munt) ἐπὶ τὸν ἄγιον (venerandum כְּשֵׁה) παῖδά σου Ἰησοῦν (sci-
 licet רבים שממו עליו componunt cum Ps. II. 2.) ὃν ἐχρησας
 (legerunt, vel interpretem secutus est Lucas, qui pro מְשֻׁחָת
 legeret מְשֻׁחָת & intelligeret cum ellipsi אשר) Ἡρώδης τε καὶ Πόντιος
 Πιλάτος (ἀρχαῖοις nimirum רוחים & מלכים Ps. II. 2. רבים nos-
 stro commate vid. v. 26.) σὺν ἔθνεσι καὶ λαοῖς Ἰσραὴλ (רוים
 רבים). Cl. MATTHÆI e cod. suo d. lectionis varietatem me-
 moratu dignam profert; rejicit ille verba ἐπὶ ἀληθείας post
 παῖδά σου. Forfan igitur a primo proxime ista formula juncta
 fuit verbis ὃν ἐχρησας, atque sic exactius Eliax ordo & series
 redderetur. Ceterum diversas ab Alexandrino & Hexaplaris
 interpretibus sive Græcas ἐνδόξους in Palestina tum per
 vulgatas, sive versiones a se ad Hebraicum ἀρχέτυπον factas
 Apostolos, qui Palaestinam natale solum habuerunt, esse scā

quos, vix dubitabit, qui repetitam a *Petro I Ep. II. 22-25.* oraculi nostri partem cum Hebraico contulerit.

גִּבְרָה LXX. *δοξασθήσεται*. Utrum גִּבְרָה an נִשְׂא exprimere voluerint, dubium est. Aq. SYMM. THEOD. tertium addunt *μελεσθήσεται* quod ad גִּבְרָה liquido pertinet. Videntur existimasse, hujus verbi vim eo pertinere, ut modo laudata servi Dei exquisitissima intelligentia ex intimiore cum Numine commercio futura esse intelligatur: *Sublimis rapietur* (quod ipsum exprimere voluisse VULGATUS videtur) & sublimiora disciplinae suae mysteria post raptum illum pandet c), qui Eliæ quoque illum assimilabit; quemadmodum uterque, ad Messia inftar aliquod, a popularibus & proceribus gentis suae despiciatui habitus & indignissimis modis vexatus devotum pro populi sui contumacis salute caput fuit. Qui hic גִּבְרָה legit KENNICOTTI codex ex margine quodam forsan transtulit: sensus foret: *triumphum aget, plena victoria potietur.* cf. *Exod. XVII. 22. Dan. IX, 27.* ubi verto: & *confederati victores reddent populi principes.* Possset tamen etiam verbi גִּבְרָה notio ad illam גִּבְרָה modo memoratam propius adaptari, si quis Angelum Gabrielem ex Chaldaismi usu a participatione secretiorum divinatorum consiliorum denominatum & גִּבְרָה de oraculo per Urim & Thummim prolato usurpatum cogitet.

יְרוּם וְנִשְׂא וְגִבְרָה מֵאֵר Non allusiones tantum quas in fronte gerunt haec verba, prius ad Abrami (Patris excelsi) nomen, posterius ad Mosis officium, quo populum נִשְׂא i. e. divina oracula ad eum pertulit, leges divino instinctu authentice interpretatus est & iudicia exercuit. *Num. XI; coll. Hof. XIII. 1. 2 Reg. IX. 25.* ultimum autem גִּבְרָה ad raptus Prophetarum visionesque ecstasias, sed ipsa quoque interna rerum argumenta, habitusque, quos integrum vaticinium praefert, consideratio locum fecerunt praesca illi traditioni,

c) Luculentum hujus notiois ve- 11. ubi הגִּבְרָה לְמַעַרְהָ interpreta-
stigmum praebet Targum. *Esaj VII.* tur: videatur tibi signum in caelo.

quam e scholis Prophetarum, quoad summam quidem, derivatam existimo, (cf. ERNESTI *diff. de Origene*) & quæ extat in TANCHUMA citante JALKUT SIMEONI part. 2. fol. 53. 3. secundum quam ex horum verborum reconditore mente extolletur Rex Messias ultra Abrahamum, & elevabitur ultra Moſen & ſublimis erit præ Angelis ministerialibus מְרֹמָרֵי הַשָּׁמַיִם. Repetita est illa in Bereſchit Rabba ad Cap. XXVIII. 10. & ad ſcripturæ dicta Genes. XIV. 22. Num. XI. 20. & Ezech. I. 28. accommodata. GRABIUS in notis ad Spicilegium Patrum Tom. I. p. 365. hanc dicti Esajani Exegeſin ſummatim complecti ait quod prolixius docet Scriptor *Epistolæ ad Hebræos*, ubi Cap. I. eminentiam Christi super Angelos, quos itidem a ministrando denominat, demonstrat; Cap. III. prærogativam Christi præ Mose ostendit; Cap. VII. eundem in typo Melchisedeci superiorem Abrahamo (addo, & per consequentiam Leviticis Sacerdotibus) facit. Ad eandem formulam argumentum illius Epistolæ detexi existimat SCHOETTGENIUS *Hor. Hebr.* p. 905. non citato Grabio, quem si consulisset, scripturus forte non erat, Apostolum traditionem illam ita inflexisse, ut Abrahami loco Aaronem substitueret. Potius eum securum crediderim filium traditionis ejusdem in *Jalkut Chadaſch* fol. 144. 2. sic expressæ: *Messias Major est Patriarchis, Mose & Angelis ministerii*, quas præeminentias Cap. I. eodena ordine v. 2. 3. 4. ſummatim indicat, dehinc vero retrogrado ordine demonstrat. Atque hoc ipſo distributionis conspectu inducor ut 1) verba *Ebr. I. 2.* ὅτι ἐστὶν ἀρχαιότερον πάλαιον ſignato magis ad istam præ Patriarchis præcellentiam respectu intelligam de primogenituræ juribus in Mesſiam plenissime translatis, quibus quidem & regia, & sacerdotalis & prophetica dignitas Patriarcharum ætate annexa erat, atque 2) ex eodem tenore idearum ſequentia *ἡ δὲ καὶ τῆς αἰῶνος ἐπαύρα*, vel cum ellipsi τῶ ἐλατῆ interpretanda censeam: a quo antiquioris religionis antistes pendere jussit, vel absque ista ellipsi, cui antiqui orbis (s. priscae œcono-

nitre Patriarchalis) *doctores subordinavit* cf. de hoc usu præpos. *δὲ Rom. III. 27. IV. 13. VIII. 37. XI. 36. 2 Cor. VIII. 6. 2 Cor. IV. 5.* & de usu vocis *αἰῶνες* simili *Ephes. II. 7. III. 9. 21. d) Hebr. XI. 3.* ubi τὰς αἰῶνας

d) Αἰὼν & αἰῶνες de remotissimo tempore præterito & futuro perinde ac Hebraica עולם & עולמים dicuntur proprie, transferuntur autem tum ad antiquissimum orbem, tum alia metonymia ad antiquioris orbis s. ævi homines. Jam enim Hebræi religionis cultusque divini institutionem perinde ac politicæ constitutionem sub *creationis* specie cogitare consueverunt hinc alias mundi alias *creatura* nomine ipsis designabantur societates ipsæ tum religioſæ tum politicæ, atque hinc ad modo memoratæ metonymiæ instar, homines iisdem adscripti vel eisdem regentes, (unde toties in N. T. homines dominantibus religionibus, Judaicæ & Paganæ, ad dicti earumque statores κόσμος vocantur. Certe αἰῶνες si uspiam, personæ sunt rem religioſam administrantes *Ephes. III. 9. 11.* ubi, meo quidem, alibi forſan latius confirmando iudicio αἰῶνες ἐν τῷ Θεῷ sunt religionis antistites ejus temporis, quo Deus ipse Theocratici regiminis gubernacula tenuit, itque luculenter opponuntur iis, qui in Christocratia summæ rei sacræ præſunt; etenim ex disjunctionis lege æstimandas duco formulas τοῦ μυστηρίου τοῦ ἀποκρυφθῆναι ἀπὸ τῶν αἰῶνων v. 9. & κατὰ πρόθεσιν τῶν αἰῶνων, v. 11. atque hanc posteriorem ita intelligendam, quasi esset προ-

ρεθεμένης vel ἀποκρυφθῆναι δὲ τοῦ αἰῶνος οὗ; ἐκείνην ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, Myſterii quod absconditum erat vel obscurius traditum antiqui orbis antistitibus Deo soli subordinatis propagandum autem illis αἰῶνι quos Deus Christo capiti subordinavit (ἐκείνην ἐν pro eo quod est *Ebr. I. 1. διὰ τῶν αἰῶνων* cf. *III. 2.*) ut adeo *κατὰ* hic vim habeat præfixi infinitivo juncti. Quod vero ex loco parallelo *Col. I. 26.* huic interpretationi opponi posset infra ad vocem רורו diluemus. Judæos Græco sermone utentes jam ante Gnosticos αἰῶνας vocasse Naturas intelligentes, sublimiorem disciplinam & potestatem eminentiorem a Deo derivatam habentes, inde mihi probabile sit, quod Orientis usu jam tritum reperirent radicem *עלם* obſignavit ad arcanam Sapientiam in derivatis plusculis transferre. Sic *Deut. XVIII. 61.* יהוה יערם והוה עירך prægnantem verbi significationem agnoscendum puto & vertendum: varii generis plagas scripto jure non intentatas ex arcana quasi criminali disciplina tibi infliget. *העלמה* pro arcana sapientia *Job. XXVIII. 11.* & *XI. 6.* *Habac. III. 6.* הוה יערם לך viderint periti an verti possit; *vel: qui (colles) ipsi fuerant secessus secretiores,* (sumta ellipti *אשר* & coll. *Cant. II. 11. vel: qui secessus so-*

significatum habere debet, qui v. 2. memoratis *πρὸς ἐπιλόγῃς*
 (qui sine dubio sunt vel Patriarchæ ipsi vel patriarchalis ævi
 homines) respondet, cujus commatis itaque sensum, aliter
 ac vulgo fit, facta constructione, ita informo: *νοούμεν* intelli-
 gimus (dicta ac facta Patriarcharum ex suis causis æstiman-
 tes) *τὸς αἰῶνας κατηγήσθαι* Patriarchas confirmatos (sive quod
 prætulim, doctos, ad religionis disciplinam informatos esse.
 cf. loca apud Tromm. ubi Græci per *καταγίγινον* reddunt He-
 braicum כּוּן & Gal. VI. 1. 2 Cor. XIII. 9. Luc. VI. 40.
Ephes. IV. 12.) *ἐμφασι θεῶν* oraculis f. alloquiis divinis *πίστε-
 εῖς τὸ τὰ θεωρούμενα μὴ γενόμενα ἐκ φανομένων* eo quod firma fide
 persuasum haberent, ea quæ visui ipsorum [in apparitionibus
 & ostentis miraculosis] objicerentur, non contingere ad le-
 gem f. ex formula extantiorum naturæ eventuum. De isto
 usu præpos. ἐν vid. *Joh. VII. 34. VIII. 44. XV. 29. Matth.
 XII. 37.* & quæ in indice Demostheniano congestit REISKE
 loca, ubi ἐν significat *secundum tenorem*. De vi verbi *φανόμενα*
 vid. *Matth. IX. 33.* *φανόμενα* pro *φανέρωτα* posuit & DEMOSTHE-
 NES pro *Corona* p. 303. ed. REISKE; en igitur in hoc versu
 summam ejus demonstrationis, quæ Messiam in typo Melchi-
 sedeci Patriarchali sacerdotio præfuisse docet, quemadmodum
 3) qua majestate Mosis præcellat, versum 3. ἐν *σοφίας* tra-

litarios præbebant sapientiæ do-
 ctioribus, arcana disciplina stato-
 ribus), ut ita hujus commatis
 clausula respondeat postremi com-
 matis 4. verbis: *עֵדוּת חִבְרוֹן*
יְשׁוּעָה אֶרְצָתָהּ *יְשׁוּעָה חִבְרוֹן*
 ibi arcana ejus oracula. Huc cer-
 te tendere videtur CHALDEUS ver-
 tens: *יְשׁוּעָה אֶרְצָתָהּ* *יְשׁוּעָה חִבְרוֹן* qui habet
 oracula antiqui orbis; cf. BUX-
 TORE. *Lex. Chald.* p. 18c. Denique
 Arabibus non tantum radicem ipsam
 in exquiritiore scientia designanda
 teri sed abstracta etiam nomina
תְּעֻלָּמָה & *תְּעֻלָּמָה* *וְעֻלָּמָה*

virum admodum doctum & sa-
 pientem denotare vel GOLIUS do-
 cebit. *Ephes. II. 2.* Hieronymus
 jam *τὴν αἰῶνα* concrete de substan-
 tia spirituali intellexit. Cæterum
 ad eundem pene sensum revolvi
 eos qui *Hebr. I. 3.* sive mundi sive
 Ecclesie ætates & revolutiones in-
 telligunt. perspiciet, opinor, qui
 expendit quæ in h. l. a BRAU-
 NIO in *Selectis Sacris* p. 145. OE-
 DERO in *Erkl. schwer. Stell. H.S.*
 p. 238. & in *centur. conjecur.* p.
 434. & ESTIO sunt prolata.

dere existimo, ita quidem, ut prius membrum Messiam dicat exhibere in ipsissima veritate (iv) illud præsentis Jehovahæ symbolum in Schechina conspicuum, cujus leviter saltem reflexam imaginem Moses in splendente facie gesserit; alterum autem membrum Messiam dicat, non, quemadmodum Moses legibus divinis populo omni interpretandis oraculisque Dei perferendis imparem se professus est, senioresque Deo annuente in istius provincie confortium adscivit, diviam habere cum aliis supremam docendi potestatem, sed ipsum suapte auctoritate oracula divina (ἡμῶν δυνάμειος ex usu Hebraici עוּי vid. Pf. CXXXII. 8. LXVIII. 29.) proferre (ex usu Hebr. נִשָּׂא supra memorato) eundemque, non ut Moses Aaronis ministerio, peccata populi expiasset, sed *דִּי עֲלִיּוּתָא* i. e. ex dignitate suæ personæ propria neminique obnoxia omnem ab ipso pontificatum esse abrogatum, idque eo dedisse demonstratum, quod ad dextram Majestatis in caelis confederit.

V. 14. כֹּאֲשֶׁר שָׁמְמוּ עֲלֶיךָ LXX. ὃν ἄρρωστον ἐνέσπισον αὐτὸν ἐπὶ σέ. TH. ὃν ἄρρωστον ἐνέσπισον SYR. אַךְ רַחֲמֶיךָ. quod Interpr. Lat. in Polygl. vertit. *ut demirentur* VULG. *obstupuerunt super te*. Si verbum שָׁמַם pro eo, quem Arabum dialectus ostendit, usu de his proprie usurpatur qui siderati, præsentissimo veneno afflati subito rigescunt, stupent, in promptu est linguarum perito in quam varias sedes secundarias illa notio migrare potuerit. Sic ubi semel ad stuporem sive venerabundum, sive indignabundum, sive luctui proprium transitum erat, vastitatis etiam & solitudinis potestas verbo proclivi flexu accreverat, gradus facile est ad illum usum factus, quo Hebræis שָׁמַם de eo dicitur, qui *solitarie agit*, secessione facta scilicet & partibus alicujus desertis, ruptisve saltem arctioris commercii vinculis, unde uxor שׁוֹמְמָה, res suas sibi habens, a cujus congressu maritus polygamus abstinet, alteri, quæ בעֲרֹלָה dicitur, addictus. LXX. ἑμῶν. Esaj. LIV. 2. & Dan. IX, 26. שׁוֹמְמֹת sub. עֲרִים vel אֲרָצוֹת per civitates

tates vel provincias rebelles exposuerim, atque sic מְשׁוּמֵם
 v. 27. rebellionis dux & auctor, שׂוֹמֵם perduellionis affecta-
 tor esset. Hanc itaque verbi secundariam potestatem secutus
 videtur Græcus interpres uterque supra memoratus. Alexan-
 drinus enim ἐξήκουται eodem sine dubio sensu posuit, quo
 hæc vox in novi etiam foederis tabulis occurrit, Act. VIII.
 8. 9. Marc. III, 21. Vicina etiam vocis potestas est 2 Cor.
 V. 23. ubi τὸ ἐξῆναι τῷ σωφρονεῖν, *modeste de se loqui* oppo-
 situm, est: *se efferre*, a turba quasi gregaria secedere. Nec
 abludit inde verbi θαυμάζω, quo Theodotion שׂוֹמֵם reddit,
 usus in sacris. Marc. XII, 27. ἐθαύμασαν ἐπ' αὐτῷ est: *vel*,
 indignabundi ab ejus commercio abstinerunt, contrariis se
 studiis duci testati sunt; *vel*: tanquam hominem insipientis
 sapientie consultum, contemserunt. Hoc sensu in puriore
 etiam Græcitate haud infrequens verbi usus, observatus
 HENR. STEPH. Thef. T. I. c. 1513. confirmandus insuper ex
 Marc. VI. 6. ἐθαύμασε (scil. ἐπ' αὐτοῖς) διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν.
 abstinuit (a Synagoga Nazaretanorum) vel, secessionem fecit
 (a religiosis illorum conventibus;) propter hominum
 istorum incredulas mentes, circumjacentes adeo potius vicos
 docendo obiit. Luc. XXIV. 42. ἐπὶ ἀπιστίαν αὐτῶν καὶ θαυ-
 μάζοντων, cum adhuc in contrariam sententiam, in adversas
 partes propenderent. Cf. Act. II, 7. coll. 22. & Jerem. VIII,
 21. ubi nomen שׂוֹמֵם LXX. vertunt per ἀπορία, quæ Græ-
 cis est status animi anceps vel consilii inops. Hinc etiam
 θαυμάζω dicitur, qui zelo corripitur & invidiose in alterum
 est adfectus. Job. XVII, 8. שׂוֹמֵם cum על e parallelo per-
 mutari videas cum על התעורר zelo corripitur adversus. cf.
 Ezech. XXVIII, 29. Hinc ansa etiam porrecta illi hujus
 verbi usui, quo sarcasmos & contumelias jacere in eum, qui
 ab adversis partibus stat, denotat. Cujusmodi vim exfertam
 deprehendimus Ezech. XXVII. 35. Job. XXI, 5. Sic
 etiam græcum θαυμάζω Joh. III, 7. Non enim absque ani-
 mo ad derisionem composito Nicodemus antea Christo regef.

ferat. Is igitur μὴ θαυμάσεις ὅτι εἶπον, apte respondet: *Nolle dida mea ad ironiam trahere.* Ad veram igitur vim Ebraismi proxime accessit LUTHERUS vertens **עַל שְׂמֵם** *sich an einem ergern.* Jam cum, qui alienos ab alicujus causa animos habent, Ebraeis dicantur in illum impingere, atque istiusmodi offendiculum **כַּשָּׁל** Grecis πλώσις & πλώμα vocetur, admodum probabile mihi fit, Simeonem in Esajanum hoc digitum intendisse, cum diceret *Luc. II, 34. ἔτος κέρτας ἕως πλώσις καὶ ἀνάστασις ΠΟΛΛῶΝ ἐν τῷ Ἰσραὴλ.* Etenim & ἀνάστασις ibi non esse resurrectionem sed insurrectionem, (si ita Latine loqui fas est, *Aufstand*) ex iis quæ sequuntur planissime mihi quidem videtur intelligi. Cum enim verbum ἀνάστασις insurgendi notionem palam fumatur *Marc. III, 26.* quidni & nomini eadem potestas accrescat, ubi contextus suadet? Cf. *Ad. V, 36.* & *Hebr. XI, 35.* ubi ἡ ἀναστασις jungo cum γυναικίς (ad instar formulæ *οἱ ἐν περιτομῆς*) & verto: *feminae quæ* (temporibus Antiochi Epiphaniis) *insurgentium partibus sese adjunxerant,* suos filiolos trucidatos, (cervicibus appensos) acceperunt (vel pendulos portarunt ex usu verbi *ἀμφέσταν*, *Matth. VIII, 27.*) Respexit nimirum Scriptor ad *2 Macc. I, 62.* Subsequens *ἄλλοι δὲ & ἕτεροι δὲ* monet, ut uno hic halitu memoratos & per sua genera distributos fidei heroes ad idem tempus Epiphaniæ persecutionis pertinere existimemus. CHALDÆUS, qui ceteroquin mirifice hic turbat & torquet, aliquid tamen fecutus videtur, cum verteret **רַסְבְּרוּ לֵיהּ**, *expectarunt illum* (singit ellipsin **אִשְׁר**). Nisi ille **סַבְּר** eo significatu adhibuit, quo Chaldæis est: *opinionibus distrahere aliquid aut aliquid, disputare in utramque partem,* (vid. BUXTORF *Lex. Chald. Talm.* p. 1427.) qui quidem ad postremam nostri **שְׂמֵם** notionem proxime accederet; respexit forsitan ad notionem primo loco memoratam, quod animi stuporem transferri etiam posse existimavit ad arrectam spem anxiamque expectationem.

רַבִּים CHALD. hic supplet *diebus*, de suo nimirum.

Ceterum conspirant hic Græci Interpretes cum Chald. & Syr. in reddenda hac voce, illi per πολλοὶ, πολλὰς, hi per סנייא. An Orientales de numeri magnitudine cogitaverint, dubitare possit, qui meminerit, סנייא illis etiam esse: *augustus*, *amplus*, *grandis*; quin *Genes. IV.* גררל in Targum verti per סנייא. Similiter Græci in vertendo literam pressius quidem secuti, tamen magnatum, procerum, magistrorum, antistitum sive Ecclesiasticæ sive civilis politiæ vocabulo πολλοὶ adiunxisse, haud abs re existimetur, cum ab hebraizantibus Nov. Test. scriptoribus idem factitatum fuisse deprehendamus. Sic in loco Lucae, proxime citato πολλὰς ἐν τῷ Ἰσραὴλ esse principes sive doctores populi, fors ipsa, quam expertus est Servator noster, & quam ipsi destinatum esse Simeon dicit, (ἐταί cf. 2 *Thef. III.* 3.) luculenter docet; *Marc. VI.* 2. utique si vera lectio est οἱ πολλοὶ de Synagoga Nazaretanae antistitibus intellexerim. Alibi Hebraicum רבנים per πλεονος eferunt, antistitum vel praefectorum notione retenta. *Act. XIX.* 32. 2 *Cor. II.* 6. *Phil. I.* 24. c)

עליך SYR. & CHALD. legunt quibuscum etiam MS. quoddam Vulgati exemplar consentire affirmat LOWTH ad h. l. adstipulantibus duobus Codd. ap. KENNICOTTUM & *Regiomontano* quidem ex emendatione. Qui spreta hac antiquissimorum exemplarium auctoritate lectionem Masoreticam tenendam volunt, utut illa orationem per Verba & Suffixa tertiæ personæ decurrentem impedire videatur, illi vero vel sic eandem defendunt, ut usitata Prophetis personarum commutatione a Jehova inde a v. 7. loquente subito ad præ-

e) Ceterum Hebr. רבנים & רבן 9. XXXV. 9. *Jerem. XXIX.* 11. de his dici, qui vel imperii fastigio vel dignitate civili aequae ac sacra auctoritate, doctrina eminent, liquet ex 2 *Reg. XXV.* 8. *Esth. I.* 8. *Dan. I.* 3. *Jon. I.* 6. *Nehem. VII.* 2. *Nah. I.* 12. *Job. XXXII.* 9. XXXV. 9. *Jerem. XXIX.* 11. XLI. 1. Quin & ubi cum רבנים vel עמים jungitur, saepe non multitudo, sed amplitudo, potentia aut praestantior sapientia gentium designatur. Cf. *Ps. LXXXIX.* 51. *Ezechiel. XXXIX.* 27.

monstratum suum servum orationem dirigi dicunt, (ita KOPPIUS) vel sic, ut ad populum, quem Jehova v. 10. allocutus fuerat, oratio conversa & Judæorum abjecta & contempta inter gentes conditio cum Messæ simili fato comparata intelligatur, (ita DÆDERLEIN). Ast prior Apostrophes ratio duriuscula, si quidem sequens כן vel utrumque vel posterius saltem pro ἀποδοτικῆν particula ad כאשר relata habeatur. Personas enim in protasi & apodosi commutatas Prophetico sive Poëtico stilo solenne esse, vereor ut idoneis exemplis probetur. Sensit igitur hanc difficultatem Alexandrinus, qui secundam personam in sequenti saltem membro retinuit, vertens τὸ εἶδος σου & ἡ γὰρ σου, non quod מְרִאָה & תְּרִאָה in suo exemplo legerit, sed orationem, opinor, suo ex ingenio farciens. Posterior ratio, ne jam dicam, quod ad רבנים suppleri exigat גוים, universo orationis consilio & scenæ instructæ tenori parum, meo quidem sensu, congruit. Tertia supererat Masoreticæ lectionis asserendæ ratio hæc, ut ille præconum faustissimi nuncii chorus v. 7. introductus, Jehovam alloqui sumatur in hanc fere sententiam: quemadmodum olim, cum Mosen mitteres ad populum ex Ægyptiaca servitute liberandum, factum est, ut adversus Te primores Israëlitis insurgerent, ita & tunc fiet. Cum igitur ita constituta protasis concinentem requirat in apodosi formulæ potissimum גוים ידה interpretationem, liquido pronunciare tum demum licebit, ubi illa causa erit perorata & universæ periodi habitus curatius expensus.

כן CHALD. non legit, vel quod mihi probabilius videtur, legit כי. Præfixum enim יך in דרוה quod Int. lat. per qui vertit, vim conjunctionis quod habere potest. Atque sic antiquo teste non prorsus careret Illustr. MICHAELIS, qui huic lectioni fautorem se profitetur. (*Orient. Biblioth. Append. T. XIV. p. 166.*) Deficit vocula prorsus in unico *Cod. Kennic*, & unicus habet וכן quæ si vera esset lectio, præfixum

fignaret dicitur a servi Dei æmulis jactum. Vid. infr. ad v. 6. & 7.

משחת LXX ἀδοξάσει. Legerunt vel ישחרו vel, quod verisimilius, mutatis tantum punctis משחת SYR. מחבר *ta-befactus* eandem sine dubio lectionem fecutus. CHALD. חשך obscurus, ignobilis; notabili cum Alexandrino consensu. AUGUSTIN. de C. D. L. XVIII. c. 29. *gloria privabitur מושחת* quod habet Kennic. Cod. 612. esset a ישחן fœm. part. Hoph. *conspurcata* vel *conspurcatum*, quam vocabuli formam ad sequens מראו accommodaturus Cod. Kennic. 91. emendator literas חת superna adfecit rasura. Sin expuncto etiam ח non מושח sed מוש legere iussit; non quidem sententia textui apta, quæ esset: *discessit, abstinuit ab honoratoribus*; perinde ac infra LIII. v. 3. חרל אישים, sed auctoritas ad nos superstes eum destitueret.

מאיש Pessime hic habitus a Latino suo interprete CHALDEUS. En Paraphrastæ verba: *רווח השך ביני עממיה* quæ ille reddit: *qui erat pauper inter populos*; cum deberet: *quia erat ignobilissimus inter populos terra*: i. e. imperitos, idiotas, scil. paganos. Vid. BUXTORF. *Lex. Chald. Talm.* p. 1626. coll. p. 76. scilicet cum איש citerioris ævi Judæis is audiat, cujus nomen proferre vel præ contentu, vel tanquam omne plenum sinistro verentur, existimo, Paraphrasten cum semel integram sententiam ad domum Israël detorsisset, vocem מאיש ita voluisse intelligi, ut, suppleto sequente אדם & collective sumto singulari, notionem, quam Chaldæi & Rabbini Chaldaizantes cum עממיה subintellecto הארץ conjungere solent, substitueret & præfixo מ vim præpos. intertribueret, qua pollet 1 Sam. XIV. 33. Dan. I. 19. Si quis tamen malit mentem hominis hypothesi fervientis & verba Prophetæ equivoce imponentis ita explicare, ut ille מאיש intellexisse censeatur *pra unoquoque* (sub. populo) non magno pere equidem refrager.

מאיש מבני אדם Disjunctionis hujus virorum & filiorum

hominis propriam vim veterum interpretum nullus expressit signate. LXX. prius ἀδελφῶν, posterius οὐδὲ ἀδελφῶν vertunt; VULGATUS inter viros & inter filios hominum. Similiter SYR. Literæ servitute & hic servant, quanquam alibi passim præcellentem sive potentiam, sive sapientiam, sive sapientiam, peritiamque vocabulo אִישׁ connotatam exprimunt. Recentiores Interpretes plerosque in agnoscenda hic oppositione inter honoratiores & plebejos, sive inter sapientiores & idiotas Hebraicam consuetudinem sequi, vel ex SCHULZII *Lexico Coccejano* voce אִישׁ disci potest. Cæterum an prisco usu Græcorum Judæorum invaluerit, ut, quem sacra litera אִישׁ אֱלֹהִים vocant simpliciter ἀδελφῶν, subaudito Θεῶν, vocarent, quod Hebraicam consuetudinem in usurpando אִישׁ hoc præire existimarent, adjuncta Magistri, sive religionum antistitis notione, tenuerintne adeo hunc morem N. T. scriptores atque in his maxime Paulus, ut coetuum tum Judæorum, tum Christianorum doctores ἀδελφῶν vocarent, (quod ex I *Cor.* III. 21. coll. v. 20. IV. 1. VII. 1. 26. ubi vid. SEMLER admodum fit probabile) & οὐδὲ τῶν ἀδελφῶν *Eph.* III. 5. & ἀδελφῶν σοφῶν eruditionem Rabbinicam; an vero potiore usu ἀδελφῶν simpliciter sit inferioris ordinis doctor, & pro re nata, gregarius sacerdos, vel etiam, ubi correlatum postulat, is, quem Laicum vocat Ecclesiastica consuetudo; ut adeo illud Paulo familiare κατ' ἀδελφῶν λέγειν sit vel ad captum Laicorum, plebejorum בני אִישׁ institutionem demittere, vel popularium doctorum more loqui, idemque Apostolus I *Cor.* IV. 1. quo loco & numero vel apud inferioris ordinis doctores vel apud gregarios Christianæ disciplinae alumnos haberi velit, edicat, atque, ad eandem vim ab adversario quodam Judæo vel judaizante Christiano tracta formulæ בֶּן אִישׁ *Pf.* VIII. 5. potestate, scriptor Epistolæ ad *Hebræos* II. 9. objectioni respondens ostendat, vel ex hac ipsa interpretatione isti Plaltis effato veritatem constituisse, cum Jesus aliquantisper religionis Judaicæ antistitibus subjectum

se gereret fastigium suum post mortem demum capeffiturus palam; ex vero quaestiones ampliora desiderant spatia.

מרארו CHALD. novum hic membrum inchoat: paraphrasin ejus ita reddo: *quorum* (populorum: Ellipsis relativi hic agnovisse videtur) *visiones & splendor humanam habent originem.*

V. 15. כן Omitunt SYR. & VULG. Uterque ejus loco legisse videtur רוא vel יד. Si VULGATUS hic fuisset, poterat existimari, in Alexandrino per correctionem pro *εως* legisse *εως*; at quoniam consentientem habet SYRUM, haud vana suboritur suspicio, priscam aetatem non caruisse exemplaribus, quae haberent יד יד: quae quidem lectio praeter paronomasia acumen sensum commodum praebere, si vel MÜNSTERI expositio verbi יד *faciet de se loqui* adoptaretur, vel sumto significato a rad. יד ducto *effervesce faciet, concitabit*, integra sententia pro scommate adversariorum servi Dei acciperetur. Paronomasia autem acumen in eo cerneretur, quod *Exod. XXXII, 2.* Mosès eminenter nomine יד designatus legitur (perinde ac Pythagoras, forsitan ex Aegyptiorum more, vel ex adfectata jam ab istis obrectatoribus paronomasia, vel quod antiquissimo jam aeo ita vocarentur homines oraculorum divinarum interpretes habiti; non enim vana esset suspicio, fratres Josephi dicentes *Genes. XXXVII, 29.* הלוה בן hoc voluisse: *num* (hic somniorum interpres) *divinatorem aditurus est?*

Ceterum si supra citata Simeonis verba hunc textum respicerent, proclivis admodum esset conjectura, virum divino Spiritu actum, cum superioribus verbis adderet: *ואי עי* *σπύριον ἀπίκρον*: vel interpretatum esse כן משרה Quippe כן est a כון, quod proprie est: *loco aptare, basi imponere*, hinc *in aprico locare*, & *firmare, firmiter constituere*, & cum in vero firmitas cogitetur, in derivatis ad veritatis notionem transitum est. *Esaj. II, 2.* & *Mich. IV, 2.* a LXX. optime redditur כון הר *εμμανὲς ἐσαι ὄρος*, in aprico erit mons.

notione ibi etiam passim adfiscenda, ubi vel Alexandrini & N. T. Scriptores aliis vocibus usi sunt: e. g. *Pf. XCVII, 2.* כסאו מוכן כסאו *justitia (vel vera doctrina) & equitas sunt in loco lucido solii ejus*, i. e. caliginosæ illius nubis, qua pro folio utitur; vel ubi iidem Hebraica verbi כון isto sensu usurpati Synonyma per ἐτοιμάζειν exponunt, veluti *2 Cor. II, 9.* αὐτομάτως ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν. Quippe hæc verba ex *Esaj. LXIV, 3.* ducta, sed liberius ad Apostoli institutum translata Prophetæ sententiam exhibere, ita demum, opinor, intelligi datur, si postrema terti commatis verba לו יעשה למחכה ר' cum ellipfi relativi exponas: *qui cum eo, quem fiducia addidum habet, familiariter versetur*, cf. *Ruth II, 29.* & priora commatis פגעת את - שש ועשה צדק (i. e. revelationes imperativisti) *iis qui justitiæ cum alacritate dediti sunt*; en ἀγαπῶντες Θεόν, en פגע (de cuius potestate infra uberius) per ἐτοιμάζειν redditum. Atque sic ἡμῶν δὲ ὁ Θεὸς ἀπευδάσει pro præcedentis membri ἐξεργασίᾳ erit habendum. *Luc. II, 30.* verto: *quam (salutem, seu: quem Salvatorem) omnibus gentibus jam in aprico ponis, ut sit lux &c.* Neque etiam huc referre dubito *2 Tim. II, 21.* εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἡτοίμασμένους. *ad præstantiora quæque munera institutus, perspicua institutione instructus.* Itaque כן denotare potest quodcunque ἐμφανές. s. conspectui publico expositum tanquam σπουδαῖον; atque hinc non minus quam ab usu vocis שרת Græco vocabulo notionem *publici doctoris* accrescere potuisse existimaverim, quam ei *Luc. XI, 30.* vindicat Ven. LESSIUS (*vermischte Schriften*, P. I. p. 172.) Jam cum שרת & השותה Hebræis de iis dicatur, qui leges, pacta, foedera rescindunt, vel legitimam auctoritatem exauctorant, (cf. *Proy. XXIII, 8. Exod. XXXII, 7. Deut. XXXII, 5.*) intelligitur, quomodo interpret proprietatis Hebraicæ vestigia legens כן בשרת per σπυδαῖον ἀντιλεγόμενον reddere poterit, quasi tu diceret: *Propheta dignitate sua (per seditiones nimirum) expulsus*

expulsus. Quin etiam alius datur voculae כן aspectus, sub quo liberior interpres per συμ. ἀντιλ. reddere poterat. Scilicet כנה in *Piel* est: *permutatis rerum nominibus sive blandius sive durius loqui*; vid. *Job. XXXII, 22.* unde Rabbinis כנוי est, quod Græci ἀντιφραση dicunt. Itaque non absolum proflus erat existimare, Prophetam servi Dei obtretractores inducere duorum nominum Moſis antiphraſtica detorſione eundem fugillantes, nomen משה in משהו & מאיש & זו in זה mutando, atque sic συμ. ἀντιλ. eſſet: *nomen in oppositum ſenſum deflexum.* Non tamen diffitear, formulæ כן משהו significatum *nominiſ antiphraſtice poſti* conſtare poſſe, ſi & illam verbi משהו poteſtatem cogites, qua notat *in alienum locum dirigere.* *Gen. XXXVIII, 9.* hinc: *in alienum ſenſum ſteclere,* & hinc demum: *reſcindere, irritum reddere.* cf. *Gen. VI, 12.* & *Prov. XXIII, 8.* æquo jure veritas: & *in deteriorem ſenſum ſtecler* verba tua ſuavia, ac redditur: & *reſcindes*: vel reddidiſſe ſaltem כן per συμῶν & per ἀντιλογίμων, (quaſi diceret περι ἢ ἀντιλέγεται) diverſa judicia expreſſiſſe, quæ v. 14. & 15. perſonæ a Propheta inductæ, de ſervo Dei proferunt f); ut adeo hæc voce non Eſajæ aliquam ſingularem dictionem reddiderit Simeon, ſed integrorum commatum 14. & 15. Cap. LII. argumentum deſignaverit, quorum illud honorificas amicorum, hoc contumelioſas adverſariorum de ſervo Dei voces ex ejus mente contineat: vel ἀντιλογίμων, quaſi eſſet ἢ ἀντιλέγεται, vel ὅς ἀντιλέγεται, ea poteſtate cepit, quæ ab illa propius abeſt, quam a Paulo *Rom. X, 22.* videmus expreſſam, ubi is verba *Eſaj. LXV, 2.* אל עם כורר ad *populum rebellem* cum Alexandrino reddit προς λαόν ἀπει-

f) ἀντιλέγεσθαι enim de reciprocatō per vicem loquentium diſputatorum ſermone dici poſſe vix dubitabit, qui vel ex BUDÆO & HENR. STEPHANO didicerit ἀντιλογία Græcis eſſe pugnacem con-

tentionem, ἀλογίαι. Sic DE-MOSTHENI in λόγῳ πρὸς βοιωτῶν ὑπὲρ προικῶδὸς μητροῦα T. II. p. 1018. Ed. REISKE, ἀλογία liquido eſt quod nos vocamus: Wortwech-

Σύντα καὶ ἀντιλέγοντα, nec non a JUDA, qui *Ep. vi. 12.* seditionem Korachi ἀντιλογίαν vocat, quo sensu eandem vocem & Scriptor *Ep. ad Hebr. XII, 3.* usurpat ad oraculi nostri partem, quæ *Cap. LIII, 2. 3. & 8. 9.* habetur, probabiliter colligans, ut alibi ostendemus: hac autem sumpta hypothefi Simeon censendus esset reddere prioris commatis 15. verba כן יהוה (significatu rad. כוה ex usu Arabum æstimato, quibus נוא media ῥε est: *diffidium vel pugnam concitare, ad factiones instigare*) subaudito relativo אשר. Timidius aliam in medium profero conjecturam, quæ mihi hæc Simeonis verba meditantī & cum Esajanis conferenti oblata est. Is post verba adhuc expensa, oratione ad Mariam conversa, καὶ οὕτως δὲ αὐτῆς (inquit) τὴν ψυχὴν διελεύσθαι ἱεροφάνεια. Quid si ad Esajanum *LII. 15.* רבים עליו respexit, atque רבים vel interpretatus est, jaculantes, vel, quod probabilius, B. Virginem proceres populi per diligiam sive ἀστανάλασιν sub specie jaculatorum cogitare iussit, eam præmonens, fore ut isti Servatoris insectatores suarum calumniarum & vexationum spicula in ipsam quoque vibrent; atque id futurum esse addit: ὅπως εἴη (perinde ac *ἴνα* est interdum *quando*, quo tempore cf. *Act. III, 20.*) ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοί; palam proferentur ex animis procerum רבים contraria studia, sive obtrectantium & defendentium altercationes, *Esaj. LIII.* dramaticè expositæ. Stet cadatve hæc divinatio peritorum arbitrio. Mihi certe alia quæpiam horum verborum explicatio nondum satisfecit.

רכה SYRUS vertit per particip. מרכא. Radix רכח, רכח & רכך in origine de actione sive contudentis, sive spargentis in minutas partes usurpatur *g*), unde ad *respergendi* æque ac ad *dispergendi in diversas partes* notionem transferri potuit *h*),

g) Quæ proprietates in derivato רכח planissime conspicitur, quod *Ps. XCIII, 3.* de fluctibus in minutum rorem sparsis adhibetur & *Job. VI, 9.* ubi רכח in membro parallelo cum יכצע in minuta frustula concidet permutatur. *h*) Quæ posterior notio apta vi-

quemadmodum etiam, ubi contusionis notio prævalet, non semper redactio in minutas partes, sed is etiam effectus spectatur, quo aliquid vehementer illisum dissilit & in diversas partes distrahitur *i*). Quamnam igitur verbi significationem spectaverit Syrus, quanquam dubitabile videri queat, tamen frequentior illius dialecti usus verbum hoc in *purificandi*, *lustrandi* atque adeo *expiandi* usu terit. Jam cum Radix נזה a simili origine alias dederit propagines, ita quidem, ut a primitiva *spargendi* potestate maneret *dispergendi*, dehinc *distrahendi in partes* notio, intelligitur quare, ubi conspergendi propria vis retenta est, subjectum adspersum cum על construatur, subintellecta sparsionis materia, & quare in nostri textus formula יזה גוים favente Philologia hebræa re- resperionem tropicam, sive in docendo, sive in expiando illa constituatur *k*), hujus loci alienam existimaverint interpretes non indocti & quare adeo CHALDÆUS, vertens יכרר de victoriis Messix quibus gentes idolis deditas *disperget*, cogitare potuerit, quare Ven. DOEDERLEIN Arabum usu *l*) inductus fuerit, ut יזה גוים verteret, *addictas sibi reddet nationes m*). Intelligitur denique, quomodo Alexandrini inter-

detur Job. XXII, 9. *opes pillorum dissipatæ sunt.*

i) Unde per metaphoram Jerem. XLIV, 10. לא רכאו non resilierunt de his dicitur, qui a proposito non destiterunt, uti Prov. XXII, 22. *vertendum videtur: ne reslire facias inopem in porta,* (quasi allisum) i. e. ne committas ut a limine judicii rejiciatur & indicta causa remittatur.

k) Utram spectaverit VULG. incertum, vertens *adspersit*.

l) Quibus נזח in forma passiva est *addictus deditus fuit*, quoniam nimirum idem est, ac si di-

ceres, scissione, dissipatione facta in partes alicujus tractatus est. Vid. Obs. præc.

m) Conjectura Ill. MICHAËLIS נזה legere jubentis (*Orient. Biblioth. T. XIV. App. p. 168.*) exponentisque: *delicia erit gentium*, cui etiam adstipulatur KOPPIUS (*Commentar. Lowth. Tom IV. p. 65.*) quam maxime obtare videtur, quod illa Arabica radix נזה *nasaha* tantum de *locorum amantate* usurpetur, & inde ad *expatiationem* traducatur, quod amœna loca in *remotioribus* a frequentia hominum locis, in quæ

prætes eadem verbi primigenia potestate induci potuerint, ut redderent: *ἔτι θαυμάσιαι ἔσθ' ἄντι πολλῶν ἐστ' αὐτῶν*. Scilicet non de attonita veneratione vel venerabunda admiratione hic cogitarunt, ad quam notionem, ægerrime exputaveris, quomodo Hebraicum *וַיִּי* trahere potuerint; sed eam formulæ *θαυμάζειν ἐστὶ τῶν* vim secuti sunt, quam supra Obs. I. ad v. 14. adstruximus, ita quidem ut sententia esset vel hæc: *fiet, ut ancipites hæreant gentes, an ejus se partibus adjungere, an ab iis resiliere debeant*. Hæc si interpretis istius Græci mens fuit, coincidere ipsi visa esset hujus formulæ sententia cum illa *שָׂמוּ עִלָּיו*, atque adeo *ἀποδοσω* prioris membri v. 14. hic demum agnovisset, bina membra interjecta pro parenthesi habuisset, particulæ *ἔτι* ante *ἀποδοσω* intendendi vim tribuisset, eam quam habent Latine: *tantopere, adeo*. Alium tamen reticere non debeo idearum flexum, quo istuc delabi potuit Alexandrinus. Poterat is, uti jam supra innuimus, *וַיִּי* positum existimare per syncopen pro *וַיִּי* (vid. SCHROEDER. *Gramm. Hebr.* p. 101.) radicem autem *וַיִּי* & *וַיִּי* origo, cum in *ferendo, exaspuando* sita sit, exaspuatio autem, quæ de multitudine dicitur, turbidum ejus concursum & inquietum confluum Orientalibus designet, *וַיִּי* quin de hoc *ad servum Dei* vel *propter eum* confluum intelligere potuerit, dubitabile non erit. Hic si fuit

adeo *seceditur*, reperiri solent. In ea autem Conj. quæ Hebr. *Hiphil* respondet, transitiva potestas: *secedere fecit, longius removit, dominari videtur*. Neque idcirco Dæderleinianam rationem evertit dubium quod idem Vir Ill. movet *ibid.* illam Arabicam radicem quæ *additum esse* significat *Elif hamzato* effert: illa enim quæ *tertiam Elif non hamzatum* habet vicarium *ṯ* *je* in forma passiva

eandem vim habet. Non igitur, quod timidius profitetur Ven. DÆDERLEIN, a rariore Arabum usu ducta est hæc interpretatio, sed a primigenia notione tribus cognatis radicibus hærente. Cum itaque adscita etiam Michaëlisiana conjectura ad similem sententiæ vim revolvamur, præstiterit Masoreticam lectionem retinere, quæ etiam *וַיִּי* ad verbum trahendi copiam relinquit integram.

interpretis nostri obtutus, poterat quoque legisse יָדָה pro יָדָה & hoc, suffragante syntaxi Ebræa positum credere pro יָדָה (Vid. SCHROEDER. *Gramm. Hebr.* p. 361. seq.) hac autem in hypothese posterius יָדָה ipsi fuisse particulam יָדָה adverbialivæ inservientem, vel me non monente intelligitur. Sicut illi (רבים) infurrexerunt adversus eum, ita contra gentes confluent ad eum.

נוֹיִם רבים. Consentiant antiqui interpretes in his vocibus de multitudine gentium intelligendis. At quemadmodum ארץ רבה est terra ampla *Pf. LXXVIII, 25. CX, 6.* ita רבים נויִם sunt populi potentiores, sapientiores. *Pf. LXXXIX, 52.* (nisi forte ibi עמים positum sit pro בעמים, integraque sententia: omnes magnates s. sapientes inter populos) quin etiam gentes longe distitas ista phrasi signari posse probabile fit ex *Pf. XCVII.* ubi איום רבים cum Ven. KNAPPIO longinquorum orarum accolae intelligo, & ex *Pf. CXX, 6.* ubi רבה cum ellipsi præfixi ב capto & verto: in longinqua regione (scil. Kedar. cf. v. 5.) habito solus, solitarius, (לך נאד' יאמנ' cf. *Cantic. II, 22.* & *Jac. II, 27.*) ego (נפשי): quæ interpretatio magis etiam confirmaretur, si cum *LXX.* præcedentis versus membrum prius adscita lectione קוש' pro קוש' vertendum esset: ἡ παρῶντα με ἰμανῶνται. At omnem hanc homonymiam desuper habent Alexandrini in quocunque contextu πολλοὶ & πολλὰ propinantes promiscue; ignoratam autem ab iis non fuisse, superius dicta evincunt. Nostro autem loco Prophetam in multitudinis cogitatione vel sola vel præcipue fuisse tum forte exploratus esset habendum, si rata esset, quæ congruenter ad illam priorem v. 14, hic sumi posset, nova ad mutatum Abrami nomen allusio, quod per אב המון נויִם *Genes. XVII, 5.* exponitur, pater turbæ gentium s. gentium exasuantium n). Sic qui per excellentiam Mosæica legatione functurus dicebatur, nunc, ampliatio im-

n) i. e. concurrentium ut in re 1 *Reg. I, 41.* & redeatur hic in nova aut lata cf. *Esaï. XXII, 2.* memoriam dictorum ad יָדָה.

menſum miniſterio, Abrahami perſonam diceretur geſturus ſuſcipienda Doctōris & ſacerdotis gentium ampliſſima provincia. Ad doctōris enim primarii notionem Hebr. אב trahi patet 2 Reg. II, 22. VI, 21. connotatio ſacerdotis pellucet Jud. XVII, 10. cf. 2 Sam. X, 12. Hebr. XII, 9. Matth. XXIII, 9. Attamen vel ſic רבים a נויים ſejungere integrum eſſet futurum. Sed de omni iſto ad Abrahamum reſpectu infra ad LIII. 10. ſqq. latius diſputandi locus erit.

עלוי. Hoc vocabulum ab Alexandrinis ad præcedens membrum tractum & ad יזה relatum modo vidimus. Quorū ſpectare voluerit Chaldæus ſuum עלווי, in incipiti eſt, ob latius patentem in Chaldæica æque ac Hebræa dialecto particula על homonymiam. Chaldæos eo uti ſignificatu præpoſitionis cum BUXTORFIUS docet; poterat igitur Paraphraſtes vel ſuffixo ad Iſraëlem relato Prophetam de Meſſia cum Iſraëlitico populo gentes diſperſuro intelligere, vel ſuffixo ad Meſſiam reſpiciente, ejus ipſius ductu & auspiciis id eventurum eſſe ex mente vaticinii exiſtimavit. Sic enim & Hebræi uſurpant, ut perſona in particula על regimine conſtituta ducem, judicem vel rectorem deſignet, cujus in obſequio alii ſunt. Cf. Num. II, 2. III, 4. 2 Paral. XXV, 3. 2 Paral. XIX, 10. 2 Reg. XXII, 8. ſimilis eſt apud Græcos vis præpoſitionis ἐν cum dandi caſu conſtructæ. SYRUS leſiſſe videtur ועלוי vel forſan, quod a conſuetudine Hebraica alienam aut ambigam duceret ſtructuram eam, quæ עלוי ſententiæ ſubjecto & attributo abſque copula præponeret, de ſuo illam attexuit. Mihi certe ejusmodi ſtructuræ exemplum necdum innotuit; quo magis fert animus vel vocem hanc præcedenti membro contribuere, vel eam inde ſimul cum voce רבים avellere & ad יקפצו פיהם pro communi utriusque ſubjecti prædicato capere, ut integræ periochæ in ſua inſiſta diſſectæ, hæc emergat facies:

כן יזה נויים
 רבים עלוי (יקפצו פיהם)
 מלכים (עלוי) יקפצו פיהם

Qui parallelismi Poëtici leges & formas perspectas habet, ei consimilis structuræ exempla quærenti occurrent; cf. saltem *Pf. XCII, 20. 24.*

יקצפו. Duo *Codd. Kennic.* qui **יקצפו** exhibent, iidem si & **פיררו** omitterent, quod facit *Kennic. 30.* & **כי** quod facit *Cod. ejusd. 116.* tum vero limpide sic deflueret oratio: *proceres adversus eum fremunt; reges non relata ipsis audient* &c. Haberet certe verbum **קצה** o), quod in *παράλληλοις* ad **יה** præc. membri congrueret, & integra sententia aptius *Psalmo secundo* recinèret, qui hujus partis oraculi Esajani fundus esse videtur. Nec desunt similia verborum **קצה** & **קפ** in antiquis *codd.* permutatorum exempla; sic *Job. XXIV, 24.* SYRUS quod in Hebræo est **יקפצון**, vertit ac si legisset, **יקצפון**, qui ad iram concitant. Neque tamen labore parallelismi concinnitas, si quis utrumque verbum **יקצפו** & **יקפצו** in textu olim & proxime quidem junctum fuisse suspicetur, membrorum habitu hoc: *magnates contra cum ira effervescent; obturabunt autem reges ora.* At cum paucis iisque exiguae auctoritatis testibus ista se tueatur lectio, superius propofita series firmiori adhuc talo subnixa videbitur.

In medio jam relinquamus, an, quod *codicum Alexandrinæ* versionis margines & ex illis *Complutenfis* editio exhibet *συνάξουσιν* eo fuerit comparatum, ut *paranomasia* Hebraicæ acumen Græce reddatur, expressa simul verbi **יקצפו** vi, cum *συνάξουσιν* εἰς χεῖρας sit manus conferere, & HOMERUS *συνάξουσιν ὄσμιον* & ægna sit conferere, committere pugnam, quin & *συνάξουσιν* ad instar *τὸ ὄσμιον* absolute & intransitive significare possit confluere, collatitias opes jungere; an igitur locus *Act. IV, 27.* sic luculentiore habeat ad Esajanas v. 15. sententias respectum, sitque propterea ibidem *συνήχθησαν* definite magis reddendum: *hostiles impetus junxerunt?* Ete-

o) Cujus propria vis in crepitu & ad estuantium undarum streperum disruptarum, ardentium pitum transit, quæ vis pellucet *Esaj. LIV, 9.*

ñm̄ vix futurum esset unde revinceret eum, qui ab isto sive interprete sive glossatore συνάψου positum esse contenderet significatu eo quo συνάψου τὰς ἑσφύς est *contrahere supercilia*, συνάψου τὸ πρόσωπον *vultum ad severitatem componere*, illique adeo phrasin Hebræam signate magis oris iracundam compressionem, non venerandum submissumve silentium, notare visam esse. Quippe & Chaldæi ab ista compressione vel contractione קפצה *nutum* denominant & Rabbinis ipsum verbum de *adnuendo* vel *innuendo*, quod labiorum maxime motitatione fit, familiare.

יקבצו פיהם. Collectivum hoc singulare omnes antiqui interpretes retinuerunt præter Arabem, qui reddit *ora sua*. Formula קפץ פה legitur *Job. V, 16.* & *Pf. CVII, 42.* de inverecundo & protervo ore occluso & ad silentium compulso. LXX. alias reddunt per ἰμφοζήτων & per σινοσίγαιον. Disparata toto genere, ab hac *stringendi* notione prima specie videtur quam hoc verbum in *Piel* exerit *subfiliendi* potestas, *σινάψου* apud LXX. *Cantic. II, 8.* Felicissime in concordiam cum primigenia vi eam ire iussit KUYPERS ad *Ali ben Abi Taleb carm. p. 161.* ubi de dorcade dicitur, quæ saltui sese parat pedesque ad ventrem *substringit* veluti, ut eo majori nisu sese proripiat. Unde alio flexu, & ob concinentem cum Arabico usu Chaldaicum, *ursus* composito in circuli formam corpore & introrsum substrictis capite pedibusque, sive in plano *se volutans*, sive deorsum *se precipitans*, Rabbinis קופץ *robo* vocatur. Hinc *Job. XXIV, 24.* expono: *Tollite vos* (recedite) *pauxillum* & non erunt, *enimvero strati sunt humi, subsultibus cylindri (sphere) ritu deorsum precipitati, & sicut cataracta* (declivis extremitas ראש vid. *Num. XIV, 40. 44.* (*rapidi fluminis* שבלח LXX. *σινάψου Pf. LXIX, 26.*) *præsecantur*, i. e. abrupto casu dejiciuntur. cf. *Pf. CXVIII. p.* Hinc *Levit. XI, 21.* דארץ

ק) דארץ ex usu Syriaco explico & ככלר cum per contextum, similitudinem parallelam, & Poëtice comparationis leges aliquid in

לנתר על הארץ *ad subfiliendum cum vibramine supra terram.* TARGUM reddit לקפצא נתר enim de nervo arcus post intensionem cum vibramine laxato dicitur. Hos usus qui rite trutinaverit, intelliget, opinor, radicis קפץ potestatem ea omnia pervagari, quæ intenduntur, comprimuntur, subfringuntur, ut elasticam vim eo majori cum impetu explacent, atque inde פה קפץ dici ex potiore proprietate de eo qui labia comprimit, magis exinde diducenda, formulamque sic pingendo empiractæ gestui esse aptam. At non minus liquet, fundamento philologico non omni cariturum esse, si quis forte suspicetur, cum פה etiam aciem vel cuspidem sive gladium sive jaculorum sæpissime denotet, commatis nostri hunc esse sensum: *contorquebunt* (in ipsum) *spicula sua*; sive jam univèrse Propheta inimicas regum machinationes in animo habuerit, sive eorum sannas sive edicta (per quandam *διωξίαν*, cum passim de iis vox פה usurpetur; cf. *Genes. XLIV, 21. Exod. XVII, 1. Num. IV, 37. 45. Eccles. VIII, 2.*) designaverit. Breviori sic idearum circumductione Simeonis de *βουφάλα* B. virginem transfixura effatum Esajanis sententiis congrueret; & in crudeli Herodis edicto Bethlehemiticis puerulis fatali fatidica ejus vis cerneretur.

אשר לא־ספר להם ראו. Diversimode hæc verba construunt antiqui interpretes. CHALD. & SYR. *reges verbi subiectum constituunt, vertentes: quod non narratum fuerat iis viderunt.* LXX. autem cum VULGATO & ARABE verbo pro subiecto substernunt, *hos ipsos quibus nil narratum erat*, adduntque ad faciendam sententiam *de eo.* ARABS insuper verba utrumque membrum claudentia in futuro effert cum suffixo: *videbunt eum, intelligent eum.* Neutri interpretationi syntaxis Hebræa reclamat: vincit igitur illa, cui contextus maxime succenturiatur. Si superiora membra in abalienatis

sensus incurrens denotare debeat, rotunditate nomen impertivit de
vox ipsa ambitum significans & a circulo, (*Reif*) cylindro vel sphaera
radice descendens, quæ *coronæ* a intelligere, nullus equidem dubito.

a seruo Dei magnatum studiis prænunciandis tota sunt, probabilius a vate his duobus incisis istius invidiæ ratio redditur hæc, quod homines infimi loci & inculti tanti Reformatoris facrorum præconium sibi arrogent. Sin autem de adjungendis Messiæ regno gentibus insignioribus regumque veneratione præcedentia membra loquuntur, tum vero potior erit CHALDÆI & SYRI ratio.

A D D E N D A.

p. 5. lin. 4. Nomen **אכרם** πατὴρ μετέωρος exponit PHILO & de Astronomica & Physiologica scientia intelligit. Eum sequitur CLEMENS ALEXANDRINUS *Strom. L. V. p. 648. ed. Potter.*

p. 6. Verbum *καταρτίσειν* notionem *instituendi, religionis disciplina imbuendi* vel inde potuit adfiscere, quod Hebræi **עשה** simili sensu adhibent. Vid. *Pf. C, 3. Esaj. XLIV. 2 coll. 5. & 7.* Si quis tamen malit ita vertere: antiquissimas religionis potestates, i. e. religionum antistites (parili modo ac Latini *magistratus* voce abstracte & concrete utuntur) creatas, i. e. in sua auctoritate constitutas esse ea fide, ejus fidei virtute & beneficio, qua creditur &c. mea id fiet pace.

p. 8. *Ut demirentur eum*) Lat. *Interpr. poterat & forsan debebat: sicut multi deerrarunt ab eo.* Enimvero verbum **תמה** quo hic utitur Syrus in *παρὰλλήλου* recinit nostro **שׂמם** *Jerem. IV, 19.* ubi AQUILA vertit *ἀσθενες ἰσούσαι*. Est autem utrumque verbum in parallelismo Synonymico cum prædicato præcedentis membri **וְרוּ מַלְכֵךְ לֵב יִאכַר** mente *deerrarunt rex & principes* cf. de hac vi rad. **אכר** *Pf. I, 6. Deut. XXXII, 28. coll. Matth. X, 6. 2 Cor. IV, 3. Rom. XIV, 15. ἢ ἀσάλλω* est: *noli in errorem, conscientiam erroneam, in ambigua sententiæ labyrinthum inducere.* Hinc cum *Sirac. IV, 19.* is qui a sapientia ἀσφαλαινθήη ab illa dicatur traditus *χίμας πλώσεως αὐτῆ* i. e. permitti ut dædaleis opinionum

flexibus implicetur, vel in errores multifarios ruat, hunc etiam vocabuli πλώσις usum, qui cum ἀποσπλάγχνσις manifeste coincidit, respicere potuit Simeon, cum diceret: ἔστος κείτας ἀς πλώσιν עליו שממו expressurus.

p. 9. *Zelo corripit adversus*) sic ἀγῶ Græcis esse: *stupro & invidio* HENR. STEPH. exemplis probavit.

p. 9. lin. 2. *ad ironiam trahere*) Job. XXI, 5. incertus Græc. int. השמו vertit θαύμα σγῆτε intra labia ridete; proprie: derisionem, admirationem rei ridiculæ cohibete: sequitur enim: manum ori imponite, ut risum scilicet cohibere possitis, & præcedit v. 3. תרעיני subsannet aliquis. Job. XLI, 1. ubi verti debebat: *num etiam ad conspectum ejus subsannetur* LXX adita lectione ותל pro וטל reddunt: ἐδὲ ἐπὶ τοῖς λεγομένοις τερσύμακας; quod pro מראיו legerent אמרו, notionem tamen hanc verbi θυμαζω probant.

Abstinet) in dialectis Chaldææ & Syra ad quas effecta fuit Servatoris & discipulorum vernacula תרה & תרה de admiratione & stupore perinde ac de secessu in penetræ, nec non de abstinenti proposito & hinc de pænitentia & retractatione sententia usurpatur. Græcum itaque vocabulum, quod non absone ab ista origine ductum ob som viciniam videri poterat, utrique notioni ubi aptant, morem sequuntur, cujus alibi quoque extant vestigia non obscura.

p. 10. *Insurrectionem*) Hebraei קום frequentissime de hostium insurrectione dicunt, & Threm. III, 63. קימרו LXX. ἀνάστασις est vel infinit. fœm. vel nomen hac definita potestate præditum. cf. Zephan. III, 8. Audiendos tamen putarim & hos si qui malint ἀνάστασιν Hebr. XI. eo sensu sumere, quo denotat revolutionem, instaurationem rei publicæ collapsæ. Sic ἀνάστασις idem fere esset ac ἀποκατάστασις reformatio Act. III, 21. Sic sequenti membro: ἵνα κρείττονος ἀναστάσεως τύχωσιν nihil ad concinnitatem deesset, alias per ἀντανάστασιν exponendo: *ut præstantioris reformationis (in immortalī vita) potiantur felicitate.*

p. 13. ἀδοξήσας). LXX. non de formæ externæ dehonestamentis sed de ignobilitate seu imminuta existimatione servi Dei tanquam doctoris cogitasse, inde mihi probabile fit, quod ἀδοξήσας, quemadmodum apud EURIPIDEM in *Hecuba* v. 294. opponuntur τοῖς δασκῶσι, sic etiam, cum αἱ δασκῶντες *Gal. II*, 2. 6. sint doctores præcipua auctoritate conspicui, ἀδοξήσας ille dicetur proprie qui vel auctoritate parum pollet vel famæ est obscurioris. Præterea ἴσος, quanquam apud LXX. sæpissime formam externam Hebr. חָרָר exprimit, tamen haud minus frequenter ibi adhibetur ubi Hebr. מְרַאֵה de visione est intelligendum. vid. *Exod. XXIV*, 17. *Num. VIII*, 5. cf. *Sirac. XLIII*, 1. ἴσος ἕκαστῷ ἐν δόξῃ καὶ ἐν δόξῃ. Atque hinc opinabile est interpretem hunc secundæ personæ nomen vocibus ἴσος & ἴσος junctum ad Jehovam retulisse, hoc sensu: tuæ visiones & cœlestes apparitiones tuæ ἴσος vilipendentur &c.

p. 13. מאיש. Alium hic liceat proponere Chaldaei Paraphrasta intellectum, in quem accuratior me deduxit meditatio. Quippe existimo 1) vocem עַרְיָךְ non omnino ab ipso esse prætermisam, sed ita expressam, ut vocandi casu posito indicaret sermonem ad populum dirigi. 2) Verbum סָבַר non expectandi sed altera illa opinandi potestate hic polere. 3) יוֹמִין non ex ipsius ingenio esse infartum sed junctum cum סָבַר esse doctores vel judices magnos, primarios, & exprimere Hebraicum רבנים *Job. XXXVIII*, 12. הַמַּיִם בְּקַרְבֵּךְ num tuis nutibus, (præceptis) illustrasti (prodire jussisti) auroram? Est enim וְנָמָה Arabibus nuere, nuendo præcipere וְנָמָה nutus. Hinc præceptoris & magistratus ἀποστολῆς & ἀποστολῆς notio sponte subnata & *Dan. VII*, 9. liquido exserta. וְעַתִּיף יוֹמִין וְחָבֵב & senior judicium confedit cf. Talmudistarum formula de majoris famæ Rabbiniis usitata: בר יומיה filius nutuum suorum, qui magnos sequitur doctores ap. BUXTORF. *Lex.* pag. 941. Hinc ἀποστολῆς ἡμῶν 1 *Cor. IV*, 3. *Synagogæ doctor præcipuus quispiam.*

Hinc Joh. VIII, 56. dictum Christi de Abrahamo gavisio, quod (ita explico *iva*) diem suum videre illi contigerit, faciles habeat explicatus, si sumere hic liceat, quod infra probabile reddere conabimur, Cap. LIII, 10. benignas Jehovah voces ad Abrahamum filii immolationi accinctum missas in Messiam transferri, & v. 11. Messiam Melchisedeci nomine צדיק designari, in eadem ratione ad religionis antistites omnes futurum qua Salemi rex ad Abrahamum, hunc itaque Jesum tectius dicere τὴν ἡμέραν magnum religionis (antiquissimæ) antistitem τὴν ἐμὴν a me constitutum, mea auctoritate suo munere functum, vel, si quis malit; ἡ ἐμὴ ἐγὼ qui me in typo sistebat: cui Theologiæ Propheticæ a Jesu etiam *Matth.* XXII, 42. sqq. inculcate hypothesi consequens foret, defensionem ejusdem effati v. 58. πρὸν Ἀβραάμ γενέσθαι ἐγὼ ἐμὴ sic intelligere, ut suam doctrinam, seque adeo, Abrahamica religione longe esse antiquiorem pertendat, cujus rei vel id argumento esse possit, quod diu antequam Abrahamus in Palaestina sedem figeret, vel etiam nasceretur, Melchisedecus religionis, templo & cærimoniis carentis, formam præverit, Deo typicas rationes, sic adornante, ut, qui Abrahami magister & sacerdos esset, nulla Genealogia innotesceret, æternique adeo λόγῳ imaginem usquequaque referret. Prope absolum quin hanc vocis potestatem & *Luc.* XVII, 22. agnoscam. Habent enim verba: ελεύσονται ἡμέραι ὅτε ἐπιθυμήσειε μίαν τῶν ἡμερῶν τῆ ἡῶ τῆ ἀνθρώπου ἰδεῖν καὶ ἐκ ὀφθαλμοῦ, nisi universam scenam & colloquii tenorem mirifice conturbare velimus, continuatum ad Phariseos sermonem, & εἰς αὐτὸν δὲ πρὸς τὸς μαθητάς, παρενθέσιως: monet, præcedentia: ἡ βασιλεία τῆ Θεοῦ ἐν τῶν ἡμῶν ἐστίν vultu & oratione ad discipulos conversa a Jesu dicta fuisse: Messianæ religionis & regni plenius manifestandi vos duces eritis; vel: vestri animi latentia adhuc semina gerunt; atque jam fore prænunciat ut Pharisei alios Messie legatos avidè circumspiciant, ipsisque alius hic alius alibi dicat esse scil. μίαν τῶν ἡμερῶν, quod certe non nisi in personas conve-

nit. En igitur juxta has posteriores cogitationes Paraphraſtæ
 noſtri textum & verſionem : כִּמְאֵן דְּסַבְרֵי לֵיהּ בֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִין
 סִגְיָתָא דְחִוְרָה חֲשֵׁהּ בֵּינֵי עַמְמֵיהּ חֲוָרָה וְחִוְרָה מִבְּנֵי אֲנָשֵׁי
 Sicut opinabuntur (pugnantibus opinonibus perhibebunt)
 eum (de eo) o domus Israël! doctores primarii, quod sit ob-
 scurissimus inter populos terræ (nulla ipsis fama innotuerit)
 quorum viſiones & splendor (ſapientia vid. BUXTORF. v. II
 vel oracula vid. KUYPERS *Ali ben Abi Taleb* p. 110. ubi no-
 tetur formula אֲלֵעִי וְ Oraculorum editor) sunt a filiis ho-
 minum.

p. 16. *Luc. XI, 30.*) Sic *ἐπιπέσει ἐξ οὐρανοῦ* posset esse Pro-
 pheta qui aliquandiu visibili raptu sublatus oracula divina de-
 ferat ipse in terram redux, regnoque divino novam faciem
 sua ipsius spectabili opera inducat. Talem se vero Servator
 proceribus populi se exhibiturum negat, Jonæ contra similio-
 rem futurum, qui postquam per triduum saltem publico con-
 spectui ereptus erat, ministerii sui summam fecit hanc, ut
 Ninevitas ad emendatæ mentis initia perduceret, relicto aliis
 illustriora augmeta procurandi negotio. Similiter Christus
 plenam lucem terris inferri Spiritus sui visibilibus auspiciis,
 Ipse invisibilis, curavit per Apostolos. cf. omnino *Sirac.*
XLII, 18. ubi: *ἐνδρασην εἰς οὐρανοῦ αἰώνος* introspicit (Deus)
antiquæ (i. e. exquisitæ) *scientia doctorem primarium.*

p. 23. Chaldæus bis legisse videtur יִקְפְּצוּ vertit enim:
*super ipso tranquillabuntur reges, admovebunt manum ori
 suo.*

Fd 5611

ULB Halle
002 715 18X

3

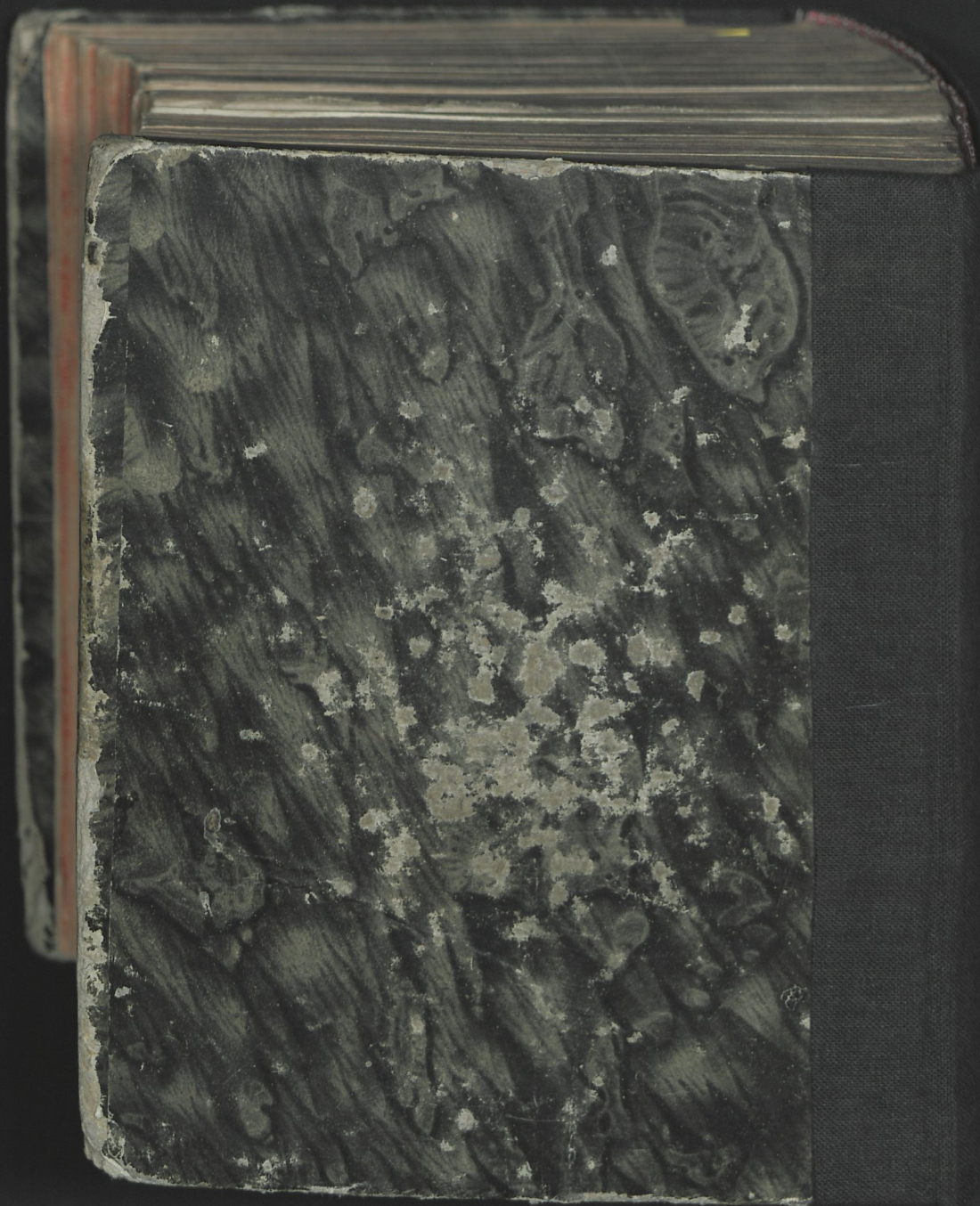

PH 306

VD 77

NC

Q. D. B. V.

OBSERVATIONES CRITICÆ

AD

ORACULUM ESAJANUM

Cap. LII. 13 – LIII. fin.

EX ANTIQUIS MAXIME VERSIONIBUS.

PORTIONEM PRIMAM

AUSPICIIS DIVINIS

PRÆSIDE

PHILIPPO JACOBO MÜLLER

THEOL. PROF. PUBL. ORD. CAP. THOM. CANON.

AD. D. XXV. SEPTEMBRIS MDCCLXXXII.

SOLENNITER DEFENDET

H. L. Q. G.

JOHANNES HENRICUS BIERLE

ARGENTORATENSIS.

ARGENTORATI

Typis Joh. Henrici Heitzii, Universitatis Typographi.

48
av.
43

av.

